

તાલીમ પુસ્તિકા, ભાકૃઅનુપ-બીજ પરિયોજના-૨૦૨૦-૧

ગુજરાત માટે મગફળીની સુધારેલ ઉત્પાદન તકનીકિયાં

ત્રણ દિવસીય તાલીમ કાર્યક્રમ
(૨૨.૦૧.૨૦૨૦ થી ૨૪.૦૧.૨૦૨૦)

પ્રાયોજક

ભાકૃઅનુપ-મગફળી સંશોધન નિદેશાલય -બીજ પરિયોજના

ભાકૃઅનુપ-મગફળી સંશોધન નિદેશાલય
જુનાગઢ-૩૬૨ ૦૦૧

અનુક્રમણિકા

ક્રમ સંખ્યા	વિષય	પૃષ્ઠ સંખ્યા
૧	મગફળી બીજ ઉત્પાદનના સિદ્ધાંત અને ગુજરાત માટે મગફળીની સુધારેલી જાત -નરેન્દ્ર કુમાર, અજય બી.સી., પ્રવીણ કોના, ગંગાધરના કે., ચન્દ્રમોહનસંઘ અને વિનોદ કે. પરમાર	૧-૧૧
૨	ભારતમાં ઉચ્ચ ઓલીક મગફળી ના ફાયદા તથા ઉચ્ચ ઓલીક મગફળીની વિવિધ જાતોનો લાભ -એસ.કે. બેરા	૧૨
૩	મગફળી ના વધુ ઉત્પાદન માટે ની શ્રેષ્ઠ ખેતી પદ્ધતિઓ -રાજા રામ ચૌધરી, કિરણ કુમાર રેડ્ડી, રામ અવતાર જાટ અને પી.વી.ઝાલા	૧૩- ૧૯
૪	મગફળીના પાકની જીવતો તેની ઓળખ અને નિયંત્રણ -ફરીશ જી., નટરાજ એમ.વી. અને એસ. ડી. સાવલીયા	૨૦-૨૯
૫	મગફળી મા અધિક ઉત્પાદન માટે જૈવિક ખાતર નો પ્રયોગ -કે કે પાલ, રીંકુ ડે અને રોશની ભડાણીયા	૩૦-૩૩
૬	મગફળીના રોગ અને તેનું સંકલિત વ્યવસ્થાપન -અનંત કુરેલ્લા, થીરુમલાઈ સામી, એસ. ડી. સાવલીયા અને રામ દત્તા	૩૪-૩૯
૭	કન્કેક્શનરી મગફળીનું મહત્વ અને ભલામણ કરેલ અદ્યતન જાતો -પ્રવીણ કોના, પરમાર ડી. એલ., સાહિલ પટેલ, નરેન્દ્ર કુમાર, ગંગાધરા કે. અને ચન્દ્રમોહન સંઘ	૪૦-૪૪
૮	જમીન આરોગ્ય પત્રક, જમીન ચકાસણી તથા પોષક તત્વ પ્રબંધન -કિરણ રેડ્ડી, રાજારામ ચૌધરી, આર.એ.જાટ, પી.વી.ઝાલા,કિષ્ના વઘાસીયા અને હાર્દિક વાઘેલા	૪૫-૫૨
૯	મગફળીમાં સૂક્ષ્મ પોષક તત્વોનું વ્યવસ્થાપન -સુખિતા, એ.એલ. સિંઘ, વિધ્યાચૌધરી, અર્ચના ભારદ્વાજ અને સી.બી.પટેલ	૫૩-૫૫
૧૦	મગફળી નું ખાદ્ય પાક ના રૂપ મેં મહત્વ -મહેશ કુમાર મહાત્મા, અમન વર્મા અને લોકેશ કુમાર	૫૬-૬૫
૧૧	અફલાટોક્સીન મુક્ત મગફળી માટે સુધારેલ રોગ વ્યવસ્થાપન પદ્ધતિઓ -પિ.પિ.થીરુમલાઈસામી અને આર ડી પાડવી	૬૬-૬૯

મગફળીના રોગ અને તેનું સંકલિત વ્યવસ્થાપન
અનંત કુરેલ્લા, થીરુમલાઈ સામી, એસ. ડી.સાવલીયા અને રામ દત્તા
ભાકુઅનુપ-મગફળી સંસોધન નિદેશાલય, જુનાગઢ-૩૬૨૦૦૧

મગફળીની ખેતી ભારતમાં ચોમાસું, રવિ, ઉનાળુ અને વસંત ઋતુમાં કરવામાં આવે છે. ભારતમાં મગફળી ઉગાડતા રાજ્યોમાં ગુજરાત, આન્ધ્રપ્રદેશ, તામિલનાડુ, કરનાતક, રાજસ્થાન અને મહારાષ્ટ્ર મુખ્ય છે. મગફળીના પાકમાં ઘણા પ્રકારના રોગ અને જીવત જોવા મળે છે. મગફળીમાં કંઠનો સુકારો, થડનો સુકારો, અફલા રુટ, પાનના ટપકાનો રોગ, ગેરુ, મગફળીનો અગ્ર કલિકાનો સુકારો અને મગફળીના થડ નેક્રોસીસનો રોગ જોવા મળે છે. જે સામાન્ય રીતે ચોમાસું અને ઉનાળુ બંને ઋતુમાં ઉત્પાદનને અસર કરે છે. મગફળીના કંઠનો સુકારો, મગફળીના થડનો સુકારો, અફલારુટ, મૂળનો સુકારો એ બીજ અને અંકુરિત બીજના મુખ્ય રોગો છે. આ રોગો રેતાળ અને ગોરાડુ જમીનમાં મગફળીના ઉગેલા છોડના મૃત્યુદરને વધારે છે. આ રોગો દ્વારા ૨૫-૪૦ % જેટલું ઓછું ઉત્પાદન આવે છે.

મગફળીના પાંદડા પર આવતા રોગોમાં પાનના વહેલા તથા મોડા આવતા ટપકાના રોગ (ટીક્કા) અને ગેરુ મુખ્ય છે. આ રોગો દ્વારા લગભગ ૭૦% જેટલું ઓછું ઉત્પાદન આવે છે. વિષાણુ જન્ય રોગો જેવાંકે મગફળીનો અગ્ર-કલિકાનો સુકારો અને મગફળીનો થડ-ડાળાનો સુકારો આર્થીકરૂપે મહત્વપૂર્ણ રોગો છે. આ રોગો મગફળીના ઉત્પાદનમાં ૬૦% સુધી નુકસાન પહોંચાડે છે.

મગફળીના મુખ્ય રોગોના સંકલિત નિયંત્રણ માટે મુખ્યત્વે રોગ પ્રતિકારક જાતો, ખેતીની સુધારેલી પદ્ધતિઓ, જૈવિક નિયંત્રણ તથા જરૂરીયાત મુજબ ફૂગ નાશક દવાઓનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. આ લેખમાં મગફળીના મુખ્ય રોગો અને તેના નિયંત્રણ માટેની વિવિધ પદ્ધતિઓ વિશેની જાણકારી આપેલ છે.

અ. બીજ જન્ય રોગો

૧. મગફળીના કંઠનો સુકારો (એસ્પર્જીલસ નાઈજર)

આ રોગમાં બીજ જમીનમાં વાવ્યા પછી બીજનું સ્ફુરણ થતા પહેલા બીજ પત્ર અને બીજ સડી જાય છે. છોડ જમીનની બહાર નીકળે ત્યારે છોડના કંઠના ભાગે આછા ભૂખરા રંગના ધાબા દેખાય છે અને કંઠનો ભાગ સડી જાય છે. છોડના પાંદડા પીળાશ પડતા દેખાય છે અને છોડ કંઠના ભાગેથી ઢળી પડે છે. આ રોગ જમીન જન્ય છે અને જમીનમાં જ્યારે ભેજનું પ્રમાણ ૧૬%ની આજુબાજુ અને તાપમાન ૩૫° સે હોય ત્યારે આ રોગની તીવ્રતા વધુ જોવા મળે છે.(ચિત્ર ૧)

૨. અફલા રુટ (એસ્પર્જીલસ ફ્લેવસ)

આ રોગ પ્રથમ બીજ પત્રો પર દેખાય છે. રોગીષ્ટ છોડ નાનો રહી જાય છે અને પાંદડા પણ નાના રહી જાય છે. રોગીષ્ટ છોડમાં તંતુમૂળનો વિકાસ થતો નથી. વધારે નુકસાન પામેલા પાકમાં ડોડવા અને દાણા પર રોગ કારક ફૂગની લીલી કે પીળી વસાહતો જોવા મળે છે. જમીનમાં રહી ગયેલ રોગીષ્ટ ડોડવા અને દાણા આ રોગનો પ્રાથમિક સ્ત્રોત છે. આ રોગ જમીનમાં ઓછો ભેજ અને ૨૫-૩૫° સે તાપમાનમાં વિકાસ પામે છે.(ચિત્ર ૨)

૩.મૂળનો સુકારો (મેકોફોમીના ફેઝીઓલીના)

આ રોગના પ્રારંભિક ચેપના લીધે જમીનની સપાટી પર છોડના થડની ઉપરના ભાગે પાણી જેવા ફોલ્લાઓ (ધાબા) દેખાય છે અને સમયાંતરે ફૂગના બીજ ઉગવાની સાથે છોડ મુરજાવા લાગે છે. રોગીષ્ટ છોડના ચેપવાળા થડનો ભાગ ફાટેલો અથવા ઉભા ચીરા પડેલો દેખાય છે અને આ ચીરા કળા કે ભૂખરા કળા રંગના હોય છે. આ રોગના ચેપથી મૂળ, સુચા અને ડોડવા સડવા લાગે છે અને તેની પર કળા રંગના ફૂગના બીજાણુઓ છવાયેલ રહે છે. આ રોગના કારણે અંકુરિત બીજનો મૃત્યુદર વધી જાય છે જેથી છોડની સંખ્યા ઘટી જાય છે અને મગફળીનો પાક પાખો-પાખો લાગે છે. આ રોગના ઉપદ્રવ માટે ૨૯-૩૫° સે તાપમાન ખુબજ અનુકૂળ છે. આ રોગના બીજાણુ, રોગ ગ્રસ્ત પાકના અવશેષો, તેના ફોતરા તથા ડોડવાના માધ્યમથી ખેતરમાં એક જગ્યા એથી બીજી જગ્યાએ ફેલાય છે.(ચિત્ર ૩)

૪. મગફળીના થડનો સુકારો (સ્કલેરોસીયમ રોલ્ફસાઈ)

આ રોગના સંભવિત રોગકારક યજમાન વિશાળ છે. આ રોગના કારણે ઉત્પાદનમાં ૨૭% કે તેથી વધુ નુકસાન આકવામાં આવેલ છે. આ રોગની સરૂઆતમાં જમીનના સંપર્કમાં આવતા થડના ભાગ તેમજ ડાળીઓ આંશિક કે પૂર્ણરૂપે મુરજાઈ/સુકાઈ જાય છે. આ રોગની વૃદ્ધિ માટે ૪૦-૫૦% જમીનનો ભેજ તેમજ રાત્રીનું ૨૫° સે ઉષ્ણતામાન મહત્વનો ભાગ ભજવે છે. (ચિત્ર ૪)

બીજ જન્ય રોગોનું નિયંત્રણ:

૧. પાકના અવશેષો તથા જડીયા-મુમુળિયા જમીનમાં ૮-૧૦ ઈંચ ઊંડી ખેડ કરીને દબાવી દેવા.
૨. કપાસ, ઘઉં, મકાઈ, જુવાર, ડુંગળી અને લસણ સાથે પાકની ફેર બદલી કરવી.
૩. મગફળીમાં મિશ્ર પાક તરીકે મઠનો પાક વાવવો.
૪. રોગ પ્રતિકારક શક્તિ ધરાવતી જાતોનું ઉચ્ચ ગુણવત્તા વાળું રોગ મુક્ત બિયારણનો ઉપયોગ કરવો.
૫. વાવણી સમયે બિયારણ ક્ષતિગ્રસ્ત ન થાય તેનું ધ્યાન રાખવું અને ૨ ઈંચથી વધારે ઊંડું વાવેતર ન કરવું.
૬. એરંડા અથવા લીમડો અથવા સરસવનો ખોળ ૫૦૦ કિગ્રા/ હેક્ટેર ના દરે જમીનમાં વાવવો.
૭. ટ્રાયકોડરમાં હર્જીએનમ અથવા ટ્રાયકોડરમાં વિરીડી ૨.૫ કિગ્રા/૧૦૦ કિગ્રા ખોળમાં મિશ્ર કરી જમીનમાં વાવવું
૮. ટ્રાયકોડરમાં હર્જીએનમ અથવા ટ્રાયકોડરમાં વિરીડી ૧૦ ગ્રામ / કિગ્રા બીજને પટ આપવો અથવા લીબોળીના બીજ નો પાવડર (૩-૫%) અથવા થાયરમ/કાર્બેન્ડાઝીમ (૧-૨ ગ્રામ/કિગ્રા બીજ) અથવા મેન્કોઝેબ (૨-૩ ગ્રામ/કિગ્રા બીજ) વાવતા પહેલા પટ આપવો.

બ. હવા જન્ય રોગો

૧. વહેલા આવતા પાનના ટપકાનો રોગ (સર્કોસ્પોરા અરેચીડીકોલા)

આ રોગ મુખ્યત્વે ભારતના ઉત્તર, દક્ષિણ અને મધ્ય ભાગના રાજ્યોમાં જોવા મળે છે. આ રોગથી ઉત્પાદનમાં ૧૫-૧૯% સુધી નુકસાન થાય છે અને ચારાની ગુણવત્તા પર માઠી અસર પડે છે. આ રોગ ખેતરમાં વાવણી પછી ૩૦ દિવસે દેખાય છે. શરૂઆતની અવસ્થામાં પાંદડાની ઉપલી સપાટી પર ગોળ કે અર્ધ ગોળાકાર ઘેરા ભૂખરા રંગના ટપકા જોવા મળે છે. આ ટપકાની ફરતે પીળા રંગની કિનારી જોવા મળે

છે. આ રોગ કારક ફૂગની માત્રા વધારે પ્રમાણમાં હોય તો પાંદડાની નીચેની સપાટી પર ઘાટા ભૂખરા રંગના ધાબા દેખાય છે અને વધારે પ્રમાણમાં ચેપ લાગેલા પાંદડા પૂર્ણ વિકાસ પામે તે પહેલા ખરી જાય છે. આ રોગ થડ અને ડાળીઓમાં પણ ફેલાય છે. આ રોગ કારક ફૂગ પ્રભાવિત થયેલ છોડના અવશેષ ઉપર અને અરોડા ઉપર જીવિત રહે છે. આ રોગની વૃદ્ધિ ૨૫-૩૦° સે તાપમાન, લાંબા સમય સુધી પાંદડા ભીના રહેવાથી અને વાતાવરણમાં ભેજનું પ્રમાણ ૮૦% થી વધારે હોય ત્યારે થાય છે. (ચિત્ર ૫)

૨. મોડા આવતા પાનના ટપકાનો રોગ (ફેઝારીઓપ્સીસ પર્સોનાટા)

આ રોગ સામાન્ય રીતે જ્યાં મગફળી વધાય છે ત્યાં જોવા મળે છે અને ઉત્પાદનમાં ૧૫-૫૯% નુકસાન કરે છે તથા ચારાની ગુણવત્તા નબળી પાડે છે. આ રોગ વાવણી પછી ૬૦ દિવસથી કાપણી સુધી દેખાય છે. પ્રારંભની અવસ્થામાં પાંદડાની ઉપરની સપાટી પર આછા પીળા રંગના ધાબા વિકસિત થાય છે અને બાદમાં આ ધાબા અનિયમિત આકારના ઘાટા ભૂરા રંગના થઈ જાય છે અને પાંદડાની નીચલી સપાટી પર પણ ઘાટા ભૂરા થી કાળા રંગના ધાબા દેખાય છે. રોગની ગંભીર અવસ્થામાં આ ધાબા એક બીજા સાથે જોડાઈ જાય છે અને પાંદડા ખરી પડે છે. આ રોગ થડ અને ડાળીઓમાં પણ ફેલાય છે. આ રોગ કારક ફૂગ પ્રભાવિત થયેલ છોડના અવશેષ ઉપર અને અરોડા ઉપર જીવિત રહે છે. આ રોગની વૃદ્ધિ ૨૫-૩૦° સે તાપમાન, લાંબા સમય સુધી પાંદડા ભીના રહેવાથી અને વાતાવરણમાં ભેજનું પ્રમાણ ૮૦% થી વધારે હોય ત્યારે થાય છે. (ચિત્ર ૬)

૩. ગેરુ (પક્સીનિયા અરેચીડીસ)

આ રોગ દ્વારા મગફળીની ઉપજમાં ૧૦-૫૨% જેટલું નુકસાન આકવામાં આવેલ છે તથા બીજના આકાર તથા તેલની માત્રાને પણ પ્રભાવિત કરે છે. પ્રારંભની અવસ્થામાં પાંદડાની ઉપરની સપાટી પર આછા પીળા રંગના નાના નાના ધાબા જોવા મળે છે જ્યારે પાંદડાની નીચલી સપાટી પર ગેરુ રંગના ઉપસેલા ટપકા જોવા મળે છે. વધુ પડતી રોગની માત્રા હોય ત્યારે પ્રભાવિત પાંદડા સુકાવા લાગે છે. આ રોગની વૃદ્ધિ ૨૦° સે તાપમાન, લાંબા સમય સુધી પાંદડા ભીના રહેવાથી અને વાતાવરણમાં ભેજનું પ્રમાણ ૮૦% થી વધારે હોય ત્યારે થાય છે. પવનની દિશા, વરસાદના છાંટા તથા કીટકો આ રોગને ફેલાવવા માટે જવાબદાર છે. (ચિત્ર ૭)

૪. અલ્ટરનેરિયા (અલ્ટરનેરિયા ટેનુસિમા)

પાછલા કેટલાક વર્ષોથી આ રોગ રવિ મગફળીમાં વધારે પ્રમાણમાં જોવા મળે છે અને તેનાથી મગફળીના ઉત્પાદનમાં ૨૨% અને ચારાની ઉપજમાં ૬૩% સુધીની ઘટ લાગે છે. શરૂઆતની અવસ્થામાં પાંદડાની ટોચનો ભાગ બળેલ હોય તેવો લાગે છે જે ભૂરા રંગના 'V' આકારના ધાબા રૂપે દેખાય છે. વધુ પડતી રોગ ની માત્રા હોય ત્યારે આ ધાબા પાંદડાના મધ્ય ભાગ સુધી ફેલાય છે અને પાંદડા બળી ગયા હોય તેમ લાગે છે. રોગીષ્ટ પાંદડા અંદરની તરફ વળીને ભૂંગળા જેવા થઈ જાય છે. આ રોગની વૃદ્ધિ ૨૦° સે તાપમાન, લાંબા સમય સુધી પાંદડા ભીના રહેવા અને વાતાવરણમાં ભેજનું પ્રમાણ વધારે હોય ત્યારે થાય છે. (ચિત્ર ૮)

હવા જન્ય રોગોનું નિયંત્રણ

૧. મગફળીના અરોડાના છોડનો નાશ કરવો.
૨. વહેલી વાવણી (જુન મહિનાના પહેલા પખવાડીયામાં) કરવી.
૩. મગફળીના અવશેષો જમીનમાં દાટી દેવા.
૪. રોગ પ્રતિકારક જાતોનું વાવેતર કરવું.
૫. મગફળીમાં આંતર પાક તરીકે જુવાર અથવા બાજરાનું ૧:૩ અથવા ૧:૫ ના પ્રમાણમાં વાવેતર કરવું.
૬. લીમડાના પાંદડાનું દ્રાવણ (૨-૫%) અથવા લીબોળીના બીજનું દ્રાવણ (૫%) અથવા કાર્બેન્ડાઝીમ (૦.૦૫%) + મેન્કોઝેબ (૦.૨%) ના મિશ્રણ નો ૨-૩ અઠવાડિયાના અંતરે પાક પર છંટકાવ કરવો.

ક. વિષાણું જન્ય રોગો

૧. મગફળીનો અગ્ર કલીકાનો સુકારો

આ રોગના વિશિષ્ટ લક્ષણ તરીકે રોગીષ્ટ છોડની અગ્ર કલીકાનો ભાગ સુકાઈ જાય છે અને તેના પાનમાં ગંભીર વિકૃતિ જોવા મળે છે. આ રોગના વિષાણું અન્ય યજમાન ફૂલ પાકો (જીનીયા, કોસમોસ અને સુર્યમુખી) શાકભાજી તથા કઠોળના પાકો (ટામેટા, રીંગણ, મગ, અડદ અને વટાણા) અને નિંદામણ (જંગલી કુદીનો, અજેરેટમ, કેસીયા, કાટાલૂ માયું) પર પરજીવી તરીકે રહે છે. આ રોગના વાહક તરીકે થ્રીપ્સ નામની જીવાત મુખ્યત્વે જવાબદાર છે. થ્રીપ્સના ફેલાવા માટે ૩૦° સે તાપમાન અને ૧૦ કિમી/ કલાક ની પવનની ઝડપ જવાબદાર છે. આ જીવાતનો ઉપદ્રવ ઓગસ્ટ મહિનાના અંતથી લઈ સપ્ટેમ્બર મહિનામાં તેમજ જાન્યુઆરી અને ફેબ્રુઆરી મહિનામાં વધુ જોવા મળે છે જે અનુક્રમે ખરીફ અને ઉનાળુ મગફળીમાં આ રોગના ફેલાવા માટે જવાબદાર છે. (ચિત્ર ૯)

૨. મગફળીનો થડ-ડાળાનો સુકારો

આ રોગના વિશિષ્ટ લક્ષણ તરીકે રોગીષ્ટ છોડની ડાળીઓ અને પાંદડા સુકાવા લાગે છે અને ત્યાર બાદ અખો છોડ સુકાઈને મૃત્યુ પામે છે. આ રોગના વાહક તરીકે થ્રીપ્સ નામની જીવાત મુખ્યત્વે જવાબદાર છે. આ રોગના વિષાણું અને વાહક અન્ય યજમાન પાકો જેવાકે ગાજરઘાસ, વટાણા, અડદ અને ગલગોટાના છોડ પર પણ રહે છે.

વિષાણું જન્ય રોગોનું નિયંત્રણ

૧. ઉનાળામાં ઊંડી ખેદ કરવી.
૨. શક્ય હોય ત્યાં સુધી મગફળીનો એકલો પાક ન લેવો.
૩. વાવણીના એક અઠવાડિયા પહેલા નેમાગોન અથવા ટેમિક દવાને ચાસમાં આપવી.
૪. રોગગ્રસ્ત બીજનો વાવવા માટે ઉપયોગ ન કરવો.
૫. સંસર્ગ નિષેધ (કોરેનટાઈન) નિયમોનું સખ્તાઈ પૂર્વક પાલન કરવું જોઈએ.
૬. પૂરતા પ્રમાણમાં છોડવાઓની સંખ્યાની જાળવણી કરવી જોઈએ.
૭. રોગ વાહક જીવાતનું નિયંત્રણ કરવું જોઈએ.
૮. રોગ વાહક જીવાતને આકર્ષે તેવા પાકોનું વાવેતર કરવું જોઈએ.
૯. રોગ અને વાહક જીવાતને રોકી સકે તેવા પાકોનું વાવેતર કરવું જોઈએ.

૧૦. મગફળીના પાકને ૨૦-૨૨.૫ x ૭.૫-૧૦.૦ સેમી ના અંતરે વાવવો જોઈએ.
૧૧. મગફળીમાં આંતર પાક તરીકે જુવાર/ બાજરા/ મકાઈ/ તુવેર/ એરંડા નું ૧:૩ ના પ્રમાણમાં વાવેતર કરવું.
૧૨. બાજરા સાથે પાકની ફેર બદલી કરવી.

મગફળીના રોગનું સંકલિત વ્યવસ્થાપન:

૧. ઉનાળામાં જમીનમાં ૮-૧૦ ઈંચ ઊંડી ખેડ કરવી જેથી જમીનમાં રહેલ ફૂગ અને કીટકો નાશ પામે.
૨. મગફળીના અરોળા, પાકના અવશેષો, જડિયા-મૂળિયાં તથા નિંદામણનો નાશ કરવો.
૩. સારી ગુણવત્તા વાળી, પ્રમાણિત અને રોગ પ્રતિકારક જાતોનો ઉપયોગ કરવો.
૪. વહેલી વાવણી કરવાથી પાન કોરીયું, ઘૈન અને કંઠના સુકારાના રોગના નુકસાનથી પાકને બચાવી સકાય છે.
૫. કંઠના સુકારાના રોગના નુકસાનથી બચવા બીજનું ઊંડું વાવેતર ન કરવું.
૬. જમીનમાં રહેલ થડના સુકારાના જીવાણુંનો નાશ કરવા પાકની ફેરબદલી કપાસ, ઘઉં, મકાઈ, જુવાર, ડુંગળી, લસણ સાથે કરવી અથવા મઠ સાથે મિશ્ર પાક લેવો.
૭. મગફળીમાં થ્રીપ્સ ની અવર-જવર રોકવા માટે બાજરો અથવા મકાઈનું આંતરપાક તરીકે વાવવો.
૮. પાંદડાના ટીક્કા તથા ગેરુની માત્રા ઓછી કરવા માટે બાજરો, જુવાર કે મકાઈને આંતરપાક તરીકે વાવવો.
૯. મગફળીના કંઠનો સુકારો તથા થડના સુકારાના રોગની માત્રા ઓછી કરવા માટે એરંડી/ લીંબોળી/ સરસવનો ખોળ ૫૦૦ કિગ્રા/ હેક્ટરના પ્રમાણમાં વાવણી ના ૧૫ દિવસ પહેલા ચાસમાં આપવો.
૧૦. જમીન જન્ય રોગનું નિયંત્રણ કરવા ટ્રાયકોડરમાં હર્જીએનમ અથવા ટ્રાયકોડરમાં વિરીડી ૧૦ ગ્રામ/કિગ્રા બીજને પટ આપવો અથવા ટેબુકોનાઝોલ ડી.એસ. ૧.૫ ગ્રામ/ કિગ્રા બીજ અથવા થાયરમ/કાર્બેન્ડાઝીમ (૧-૨ ગ્રામ/કિગ્રા બીજ) અથવા મેન્કોઝેબ (૩-૪ ગ્રામ/કિગ્રા બીજ)વાવતા પહેલા પટ આપવો. આ ઉપરાંત ટ્રાયકોડરમાં હર્જીએનમ અથવા ટ્રાયકોડરમાં વિરીડી વાળું છાણીયું ખાતર ૪ કિગ્રા/૨૫૦ કિગ્રા છાણીયું ખાતર અથવા ૨૦૦ કિગ્રા એરંડીના ખોળ પ્રતિ હેક્ટર પ્રમાણે જમીનમાં આપવો.
૧૧. સુત્રકૃમી નો ઉપદ્રવ ઓછો કરવા માટે વાવણીના ૭ દિવસ પહેલા લીંબોળી/એરંડી નો ખોળ ૧ ટન પ્રતિ હેક્ટરના દરે જમીનમાં વાવવો અને આ સાથે કાર્બોસલ્ફાન ૩% પ્રમાણે બીજને પટ આપવો.
૧૨. પાંદડા કોરી ખાનાર જીવાતોના નિયંત્રણ માટે ૫ એમ એલ લીમડાનું તેલ પ્રતિ ૧લી પાણીના દ્રાવણનો અથવા ૫% લીમડાના બીજનો અર્ક નો છંટકાવ કરવો. આ છંટકાવથી ટીક્કા અને ગેરુના રોગ સામે પાકનું રક્ષણ થાય છે.
૧૩. આવશ્યકતા પ્રમાણે ફૂગ નાસક દવાનો ઉપયોગ કરવો. ટીક્કા અને ગેરુના રોગનું નિયંત્રણ માટે પ્રોપીકોનાઝોલ ૨૫ ઈ સી (૦.૧%) અથવા હેકઝાકોનાઝોલ ૫% ઈ સી (૧ એમએલ/લીટર) અથવા તેબુકોનાઝોલ ૨૫.૯% ઈસી (૧ એમએલ/લીટર) નો છંટકાવ કરવો.
૧૪. આવશ્યકતા પ્રમાણે જંતુનાશક દવાનો ઉપયોગ કરવો.થ્રીપ્સ અને તડતડયાના નિયંત્રણ માટે ડાયમેથોએટ ૩૦ ઈસી ૨ એમ એલ/લી અથવા મોનોકોતોફોસ ૩૬ એસ એલ ૨.૫ એમએલ/લી

અથવા ઈમીડાકલોપ્રીડ ૧૭.૮ એસ એલ ૦.૩ એમ એલ/લી અથવા થાયોકલોપ્રીડ ૪૮૦ એસસી ૦.૩ એમએલ/લી અથવા થાયોમેથોક્ઝામ ૨૫ ડબલ્યુ જી ૦.૨ ગ્રામ /લી અથવા એસેટામીપ્રીડ ૨૦ એસપી ૦.૨ ગ્રામ /લી પ્રમાણેના દ્રાવણનો છંટકાવ પાક ૨૫-૩૦ દિવસનો થાય ત્યારે કરવો.
૧૫. સુત્રકૃમીના નિયંત્રણ માટે કાર્બોફૂરાન ૩જી ૧-૨ કિગ્રા સક્રિય તત્વ પ્રતિ હેક્ટરના પ્રમાણમાં વાવણી પહેલા યાસમાં આપવો.

ચિત્ર ૧: મગફળીના કંઠનો સુકારો
(એસ્પર્જીલસ નાઈજર)

ચિત્ર ૨: અફલા ડુટ
(એસ્પર્જીલસ ફલેવસ)

ચિત્ર ૩: મૂળનો સુકારો
(મેકોફોમીના ફેઝીઓલીના)

ચિત્ર ૪: મગફળીના થડનો સુકારો
(સ્કલેરોસીયમ રોલ્ફસાઈ)

ચિત્ર ૫: વહેલા આવતા પાનના ટપકાનો રોગ (સર્કોસ્પોરા અરેચીડીકોલા)

ચિત્ર ૬: મોડા આવતા પાનના ટપકાનો રોગ (ફેઝારીઓપ્સીસ પર્સોનાટા)

ચિત્ર ૭: ગેરુ (પક્સીનિયા અરેચીડીસ)

ચિત્ર ૮: અલ્ટરનેરિયા (અલ્ટરનેરિયા ટેનુસિમા)

ચિત્ર ૯ : મગફળીનો અગ્ર કલીકાનો સુકારો (વિષાણુ)